

Այս տառերը կը հնչուին հետեւեալ կերպով.
ա = a. օր. նազ = naz. բադանք = ba-
dankh:

է = e. օր. սէր = ser. էշ = es:

բ = e' կամ e. օր. ֆըրթ = fæth. բըրոնգ
= börung:

ի = i. օր. իսդագ = isdag. միրոնք = mi-
rukh:

օ = o. օր. մօդ = mod. փօր = vor. փօլ =
vov:

է տառը ձայնաւորներուն մէջ առանձին
նշանակութեան արժանի է. այս տառին հըն-
չումը ճիշտ մշեցոց կամ վանեցոց է ձայնին
նման է. այսինքն միւս բարբառներու իյի կամ
եւրոպական լեզուներու յօ տառախումբը՝ ա-
րագ արտասանուած. օրինակ. րաքդեր = Պլ-
սեցոց հնչ. յապտիյէր. եւր. labdier. ադեմ
= Պլ. առիյէն. եւր. adien. րաքվիշ = Պլ.
պատվիյէ. եւր. badvjel. սերդ = Պլ. սիյէրտ.
եւր. siærd, և այլն:

Երկատու միաձայն ձայնաւորները կը հըն-
չուին գերտեղեան օ, ü, u գրերուն նման.
այսպէս. եօ = ö. օր. չեօն = çön:

իւ = ü. օտար լեզուէ փոխառեալ բառերու
մէջ միայն գործածուած:

նս = u. օր. աճոն = anun. ոս = us:

Վեց երկբարբառներն ունին բոլոր հայ
բարբառներուն մէջ անուղղոր և բացառիկ
հնչում մը՝ որ սակայն հնագոյն հայերէնի
մէջ շատ սովորական լինելու էր.

առ կը հնչուի իբր գերմանական օս կամ
հայերէն առն արագ արտասանուած օր. քա-
սառ = barau, պոլսեցոց հնչումը՝ պասառն.
նառ = պլ. նառն. գերմ. näu. հառ = պլ.
հառն. գերմ. häu, և այլն: Միւսներէն և,
է, ի, և օս կը հնչուին ճիշտ այս առ-ին հա-
մեմատ. այսինքն նախաձայն է, է', ի' և օ
ձայններու վրայ նախնելով ա = u կամ ա-
րագ արտասանուած ու. ըստ այսմ՝

է = իյէռն = գերմ. ieu. օր. սե = siëu
= սիյէռն. րե = thieu = րիյէռն. գերմ.
derieu = պլ. տեիյէռն, և այլն:

էռ = էռն = եւր. éu. օր. խէռ = խէռն =
եւր. xëu:

իւ = իյոռն = գերմ. iu. օր. քադիւ = պլ.
պատիյոռն. գերմ. badiu: Այս երկբարբառին
մէջ ա նշանակուած է նօտրագիր չփոթելու
համար իւ = գերմ. ü միաձայն երկատու
ձայնաւորին հետ:

օռ = օռն = գերմ. ou. օր. հօռ = պլ. հօռն.
գերմ. houn. նալօռ = պլ. նալօռն = գերմ.
nanou:

Փաշով իր երկբարբառին՝ այս ալ արագ
արտասանուած իւ խումբին հնչումն ունի,
օր. սիքդ = siærd, և այլն:

Բոլոր այս երկբարբառներուն մէջ շեշտը
կը դրուի նախաձայն ձայնաւորին վրայ և ոչ
բնաւ երկրորդին ինչպէս՝ սիքդ, նառ, խէռ,
և այլն:

Անցնինք այժմ բաղաձայններուն խումբին
և խօսինք նախ ք, ք, փ և այլն վրայ:

Ամենուն յայտնի է որ հին հայերէնն ու-
նէր ք, պ, փ - գ, կ, ք և այլն, եռանգամ
խումբերը, որոնց հնչումը պիտի լինէր ք = b,
պ = p, փ = ph և այլն: Հին հայերէնի այս
արտասանութիւնը այժմեան բարբառներուն
մէջ կրած է այլեւայլ տեսակ ձայնափոխու-
թիւններ՝ որոնց մէջ ուղղագոյնը համարուած
է մասնաւորապէս Տփղիսեցոց և առ չասա-
րակ արեւելեան կողմած Հայոց արտասա-
նութիւնը: Արեւելեան արտասանութեան մէջ
1⁰. ք = եւրոպական ք. 2⁰. պ = վրացոց և
ռուսաց պ, մօտ եւրոպական կաղուղ ք-ի,
բայց անկէ բաւական տարբեր. կովկասեան
լեզուներու յատուկ հնչում մը՝ որուն վրայ
գծուար է լոկ բացատրութեամբ գաղափար
կազմել. իսկ 3⁰. փ = այլեւայլ հայ բարբառ-
ներու փ-ը, կամ եւրոպական ph:

Ասկէ ետքը իբր երկրորդ խումբ կու գան
Մուշի, Վանի և ուրիշ տեղերու բարբառնե-
րը. որոնք ոչ միայն բառերու և ձեւերու
կողմէ, այլ նաեւ մեր այժմեան խնդրին նիւթ
եղող ձայներու տեսակով եւս բոլոր հայ բար-
բառներէն աւելի ճոխ են. ստանց մէջ բա-
ղաձայնի հինգ խումբներէ իւրաքանչիւրը կը
բաղկանայ չորս իրարմէ բոլորովին տարբեր
անդամներէ, հետեւեալ կերպով.

1⁰. ք = եւրոպական ք, հին հայերէնի և
արեւելեան հայոց ք, պօլսեցոց պ:

2⁰. պ = կովկասեան լեզուներուն, ինչ-
պէս և արեւելեան բարբառին յատուկ պ
ձայնը, մօտ եւրոպական ք-ին:

3⁰. փ = եւրոպական ph, և բոլոր հայ
բարբառներուն փ-ը:

4⁰. Այս երեքէն տարբեր ձայն մը՝ որուն
վրայ առանց անոր ականջաւոր լինելու գը-
ծուար է գաղափար կազմել. այս տեսակ ար-
տասանութիւն կ'ստանան զրաբարի ք, գ, դ
և այլն անդամները՝ բառի սկիզբն առհասա-
րակ. տեսակ մը փ կամ ք-է այս ձայնը՝
անմիջական յաջորդ շունչով մը ընկերացած.
Եւրոպական տառերով թերեւս յարմարագոյնն
է ներկայացնել գայն ծի-ով. իսկ հայերէն
տարբերներու համար միւսներէն յարմար է
գինջ նօտրագիր ք, գ, դ, ձ, ջ՝ ծագման
աղբիւրին համաձայն:

Երրորդ խումբ մը կը կազմեն Սեբաստիոյ,
Անկայ և ուրիշ գաւառներու բարբառները,
որոնց ձայնական յօրինակածութիւնը կը բազ-
կանայ վերի երկրորդ խումբին յատուկ ա-

աւջին, երրորդ և չորրորդ կարգի բաղաձայններէն՝ երկրորդ կարգի բաղաձայնները շինուած են անոնց մէջ Հետեւապէս ունին միայն ք, ք, փ, ք, գ, գ, ք և այլն:

Չորրորդ խումբ մը կը կազմեն Պօլսոյ, Ձմիւռնիոյ, Իրիմի, վերջապէս բովանդակ աւրեմտեան կոչուած Հայոց բարբառները. աւսնք երրորդ խումբին շինած բաղաձայնէն զատ Հատ մը եւս շինած են, այն է ք, գ, դ և այլն. որով ունին միայն ք և ph՝ զորոնք կը ներկայացնեն պ և փ առերով. իսկ գիտնականօրէն պիտի ներկայացնենք ք և փ:

Համեմատելով ուրեմն այս չորս խումբերը, կը տեսնենք որ

ք	=	b	ունին	Ա. Բ. Գ. Դ.
պ	=	p	»	Ա. Բ. — —
փ	=	ph	»	Ա. Բ. Գ. Դ.
ք	=	bh	»	— Բ. Գ. —

Սուլավայի բարբառը կը վերաբերի մեր կազմած Գ. խումբին, որով և ասոր պահած բաղաձայններն են ք, փ ք և ն, որոնց վրայ արձակած մեր այս ընդհանուր ակնարկէն վերջ անցնիք ներկայացնել Սուլավացոց ամբողջ բաղաձայններուն իւրաքանչիւրին արժէքը:

ք = եւր. b, պօլսեցոց պ. Օր. բգբգալ = bezbəzal. բառնա = buhu. հանգըրել = handəbiel. բադ = bad. բադվազան = badvagan. բարաք = barab և այլն:

ք = եւր. bh. Օր. վօրք = vorbh. բայադ = bhaladh. բառն = bhun. բօրիք = bho-big. և այլն:

գ = եւր. g. պլս. կ. Օր. բագաս = bagas. գոգ = guz:

գ = եւր. gh. Օր. գազան = ghazan. իգալ = ighal:

դ = եւր. d. պլս. ո. Օր. դըրել = dəbiel. դօդիք = dodig:

դ = եւր. dh. Օր. դիբար = dhibhar. դիմանալ = dhimanal:

զ = եւր. z. Օր. զուրի = zuri. ալազան = avazan:

թ = եւր. th. Օր. քէրե = thethieu. քափրփիւն = thaphthəphiel:

ժ = Ֆռնս. j. Օր. ժամ = žam. ժանգօլ = žangōc:

չ = եւր. l. Օր. իդիք = ilig. քիւ = thiel. քոչ = thul:

խ = Գերմ. Հաստ ch, Ռուս. x. մի քիչ աւելի զօրաւոր քան մեր սովորական իւ ձայնը. Օր. խօք = xod. խօշօր = xošor. խոչ = xul. խըրադ = xərad. փօիւն = phoxiel:

խ = Գերմ. ch կամ նոր յն. չ, Հայերէն խէն տալի կակուլ արտասանութեամբ. Օր. վախ, ոտախ:

ծ = եւր. h. Օր. հաց = hac. ած = ah: ձ = եւր. dz, Իտալ. թէթէ z. Պօլսեցոց ծ. Օր. ծիւ = zies ծեր = zier:

ծ = եւր. dzh. Օր. ձառ = zhan. ձեղք = zherkh:

դ = եւր. g կամ gh. Օր. ադէգ = ağeg և այլն:

մ = եւր. m. Օր. միս = mis. մի = mi. մօմ = mom:

յ = Ֆռնս. y, Գերմ. j. Օր. յէխ = yex (կարգաւ յէխ կամ եխ). յերազ = yeraz. յիփ = yeph:

ն = եւր. n Օր. ինք = inə. նրսուն = nesun:

շ = եւր. ş, Ֆռ. ch, Գերմ. sch, Անգլ. sh. Օր. շօրօփ = şorsoph. շեռն = şön:

չ = եւր. č, Ֆռ. tch, Գերմ. tsch, Անգլ. ch. Օր. չե = če. վօիւն = vočinč:

ջ = եւր. j, Ֆռ. dj, Իտալ. g(i). Պօլսեցոց ձ. Օր. ջանջալախ = junjuluḫ. ջար = jar:

ա = եւր. r. Օր. բառաւ = barau. շեռ = ser:

ս = եւր. s. Օր. սեւ = sien. սարսափել = sarsaphiel:

վ = եւր. v. Օր. վըգա = vəga. ցափեր = cavier:

ր = եւր. r. Օր. փօր = phor. դերե = dierieu:

ց = եւր. o, Գերմ. Իտալ. z. Օր. ցաւ = cau. ցըրընել = cəcəniel:

փ = եւր. ph. Օր. փօր = phor. փոչ = phuš. լափ = čaph.

ք = եւր. kh. Օր. քիթ = khith. քացախ = khacax:

ֆ = եւր. f. Օր. բաքֆուն = thathfun. հեֆք = hiefkh:

ՀՐԱԶԵԱՍ Ե. ԱՆԱԴԵԱՆ

Շարայարելի

~~~~~

ՆՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՍՆԱԽԱ ԹԱՐԳՄԱՆԻՑ եւ իւր գրական գործոց նմիշներն (Ներածութիւն հարեք) Հրատարակեց Է. Բ. Չ. ՍՄԳԻՍԵԱՆ: Նորատիպ երկն կը բաղկանայ 56 էջերէ:

Գինն է 1 ֆռ.

ԳԵՆԵՏԻԿ - Օ. ՉԱԶԱՐ